

ΚΛΑΖΟΜΕΝΑΙ

Δ'.
ΒΡΥΟΥΛΛΑ

Καὶ νῦν ἡμεῖς ἀπὸ τῆς νέου τῶν Κλαζομένων ἡλικίας πρὸς νότον προχωροῦντες νὰ ἀνερχομεθα τὴν ὁρίαν ἀμαζόνων, ἥτις συνδέει νῦν τὸ ἐπίκειον μετὰ τῆς νῦν πόλεως καὶ ἣν ἐν μῇ ὥρᾳ δύναται τις νὰ διανύσῃ, πορεύομενοι εἰς τὰ Βρυούλλα, ἔνθα ἰσχύομεν θέρμῃ διζυώσεως καὶ ὑπὸ τῶν συγγενῶν τῶν μνημονευθέντων μαθητῶν καὶ ὑπὸ διδασκάλων καὶ ὑπ' ἄλλων πολιτῶν, οὓς ἔδοξεν ἐν τῇ Μουσικῇ τῶν Σαλλόγγων. Ὑπάρχει συζήτησις περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως ταύτης· ἀλλὰ πιθανώτατον εἶναι ὅτι αὐτὴ ὑπῆρχεν βροδα (βοδρία, εἰς οὗ καὶ τὰ Βουρλά), ἀπ' οὗ καὶ νῦν εἶναι παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας ὑπάρχουσι τοιαῦτα, καὶ τὴν παλαιὰν ταύτην ἑλληνικὴν ἐνομοσίαν παρέλαβεν καὶ ἡ Διοίκησις, ἥτις Βουρλά ἢ Οὐρλά ταῦτα ἐνομάζει. Βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι αὐτὴ ἀρχαίως προελληνικῆς ἢ ἑλληνικῆς συνοικισμὸς δὲν ὑπῆρχεν, διότι οὐδὲν εὐρίσκειται ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς καὶ εἴτις ὑπάρχει ἐγκατανοδομημένον, εἶναι ἄλλοθεν μετανηγεμένον.

Ο πληθυσμὸς αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς πλείονος τῶν 30000, ὧν περὶ τὰς 25000 εἶναι χριστιανοί, 5000—6000 Μωαμεθανοί, ὀλίγοι ὑπάρχουσιν Εβραῖοι καὶ ἑπὶ ὀλίγωτεροι Ἀρμένιοι. Μετὰ τῶν γερόντων συνομιλήσας περὶ τοῦ χριστιανικοῦ συνοικισμοῦ τῆς πόλεως ταύτης ἤκουσα δύο γυνῆας περὶ τῆς πρώτης ἐκκλησίας διαφέρουσιν. Κατ' ἀρχὰς οἱ κάτοικοι ἤσαν πάντες Μωαμεθανοί, οἵτινες ἐν πυκναῖς κώμας κατώκουν τὴν χώραν ταύτην. Εἰς τινα τῶν προϋχόντων προσεκλήθη κατὰ τινα τῶν παριούτων ἐκατονταετηρίδων χριστιανὸς τις ἐκ Πελοποννήσου, ὅστις βραδύτερον προσκαλέσας καὶ ἄλλους συγγενεῖς του καὶ συμπατριώτας ἐκείνους, ἤρξατο παρὰ τοῦ κορίου του τὴν ἀδειαν ἱερέως ἐκκλησίᾳ οἴκου. Κατὰ τὴν μίαν λοιπὴν γυνῆν ἐκτίσθη ὡς πρώτη τῶν Βρυούλων ἐκκλησία ὁ Ἅγιος Γεωργίου, οὗτος ἢ πανήγυρις γίνεται κατὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ καὶ ὅστις, καλούμενος Ὀρρανός, εἶναι νῦν παρὶς κλήριον κείμενον ἐξω τῆς πόλεως καὶ ἐγγύτατα αὐτῆς ἐκ τοῦ βορειοδυτικοῦ μέρους, κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν ἢ ἐν τῇ μέσῃ τῆς πόλεως ὑπάρχουσα ἐκκλησία τῆς Παναγίας, ἥτις μεγίστης τιμῆς ὑπὸ τῶν Βρυουλῶν ἀπολαύουσα εἶναι καὶ νῦν εἶναι πολλῶν ἀγαθῶν πάρος τῃ πόλει ταύτῃ, ἥς καὶ τὰ σχολεῖα συντηρεῖ διὰ τοῦ προσεφερομένου δόλου τῶν κατοίκων. Ἀλλὰ πλὴν τῆς ἐκκλησίας ταύτης ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἐπὶ λόφου, ἢ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (οὗτ' ἐστὶν Ὀρρανός), καὶ ἢ τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπεως τοῦ νοσοκομείου καὶ τιτάρτη κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν μέρος ἢ τῆς Εὐαγγελιστρίας. Εἰς τοὺς Πελοποννησίους ἐποικίους προσετίθησαν βραδύτερον καὶ ἄλλοι Ἕλλητες καὶ μάλιστα ἐκ τῆς Νάξου καὶ οὕτως ἐξῆλθεν ὁ πληθυσμὸς τῶν Βρυούλων.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μὲν μαθητῶν σχολῆς τῶν ἀρρέων ἀνέρχεται εἰς 850, τῶν δὲ θηλέων εἰς 650, εἰς οὓς πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἄλλος 300 μαθητῶν καὶ μαθητρίων φοιτούντων εἰς ταῦτα νηπιαγωγεῖα, ὅτινα εἶναι ἑξατάξια τῆς Ἀναξαγόρειου Σχολῆς, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ἑξατακτοῦ ἀστικῆς σχολῆς τῶν ἀρρέων, εἰς ἣν προστίθενται καὶ δύο γυμνασιακὰ τάξεις καὶ ἣν ἀρίστα διευθίνει συνὺν τὴν αὐστηρότητα μετὰ τῆς ἡμετέρας, ὡς παρὰ πολλῶν ἤμαθεν, ὁ Κ. Ζίδας, καὶ ἐν ἣ ἰσχύοντα 14 διδάσκαλοι, καὶ ἐκ τῆς ἑξατακτοῦ σχολῆς τῶν θηλέων, ἣν διευθίνει ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἡ Κ. Σ. Κανταρτζοῦ εὐδοκίμως, καὶ ἐκ τῶν δύο μνημονευθέντων ἑξατημερίων, ἔνθα ἰσχύοντα 12 διδάσκαλοι. Ἀλλὰ πλὴν τῶν σχολείων τοῦτων ὑπάρχουσι καὶ δύο ἰδιαιτέρως συντηρούμενα ὑπὸ δύο συγγενῶν. Σημειωτέον δὲ ὅτι αἱ τίσις ἀνωτέραι τάξεις ἀναφοτέρων τῶν ἀστικῶν Σχολῶν ὑποδιαιροῦνται διὰ τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν καὶ μαθητρίων εἰς δύο καὶ τρία τμήματα. Διατρέχων τοὺς μεταξὺ τῶν παραδοξίων εὐρείας διατρόμους καὶ τὰς μεγάλαις τῶν παραδοξίων αἰθούσας τῆς Ἀναξαγόρειου Σχολῆς καὶ ὁρῶν τὸ πολὺ καὶ λαμπρὸν οἶκος αἰσθανόμενος τὸν καθαρὸν ἀέρα καὶ τὴν τιλίαν φύσιν, ἣν δὲν διαταράττει ἡ τύρβη τοῦ ἔξω κόσμου, ῥυτίθην ἀπὸ καρδίας ἀναμνησκόμενος οἷα τῶν Μουσῶν τιμὴν ἔχουσι καὶ οἱ Μοσιληναῖοι καὶ οἱ Κυθωνῖται, νὰ ἔλθω ταχίως (ἵνα καὶ ἡμεῖς οἱ γέροντες ἀπολαύσωμεν τῆς ἐντύξεως ταύτης), ὁ χρόνος, καθ' ὃν καὶ ἡ Εὐαγγελικὴ Σχολή, ἀ-

πὺλλοιγίσα τῶν κωδωνῶν καὶ τῆς δυσσορίας καὶ τῆς ἀγορείας τύρβης καὶ τοῦ ἔξωθεν καπνοῦ, ὅτινα ἀναγκάζονται τοὺς διδασκάλους νὰ κλείωσι τὰς θύρας τῶν παραδοξίων καὶ ἐν καιρῷ θέρους, καὶ ἐγκαθιδρύθησαν ἐν εὐκλείᾳ καὶ πολυφώνῳ οἰκίᾳ μετὰ ἔγχ' καὶ αὐτὴν εὐρίσκειν καὶ γυμναστικὴν ἐν οἷσι καταλληλοτέρᾳ καὶ ἡσυχίᾳ, κατ' ἐξοχὴν ἡσυχίαν, ἥτις εἶναι ἀναγκασιότατη εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῆς προσοχῆς τοῦ μαθητοῦ. Τὸ πρῶτον δὲν εἶναι διόκολον, ἐν δυνάμει ποτε νὰ συνεννοηθῶσι καὶ περὶ αὐτοῦ οἱ πολλοὶ τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως, οἵτινες καὶ φιλοτιμώτατοι καὶ φιλομαθίστατοι εἶναι καὶ ὡς κέρην ἀρθαλαμὸν περιέπουσι τὴν σχολὴν ταύτην.

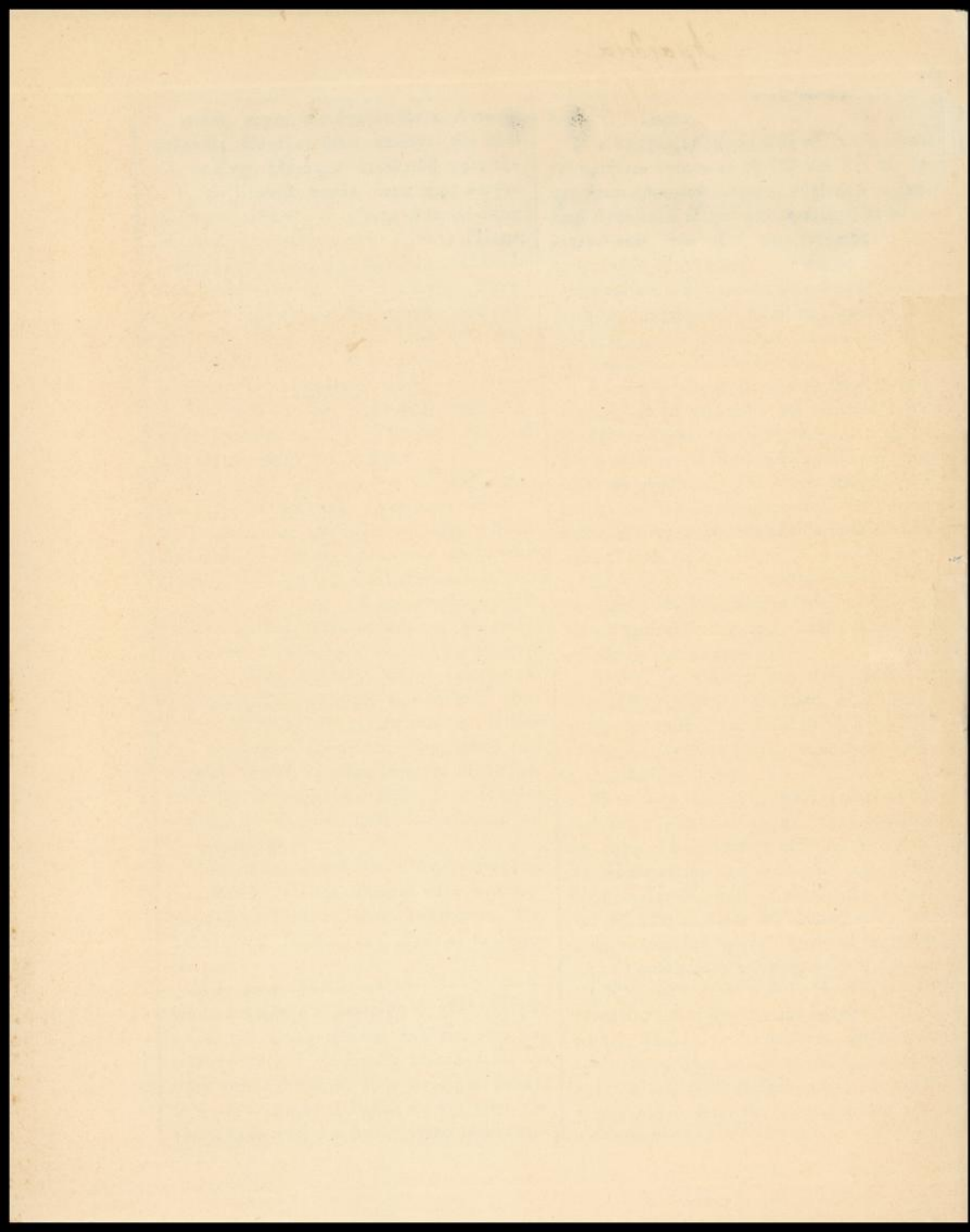
Καὶ ἡ μὲν ἀστικὴ τῶν ἀρρέων σχολὴ καὶ αἱ δύο γυμνασιακὰ τάξεις ἔχει ἀριστον οἰκοδόμημα, ὅπερ πρὸ ἐλπίων ἐστὶν ἐκτίσθη, ἐν ᾧ τὸ πρῶτον ἐν Βρυούλλοις σχολεῖον ἐκτίσθη τῇ 1760 καὶ πρὸ 40 ἐτῶν ἐπεσφῆν τὸ ὅνομα Ἀναξαγόρειος Σχολῆς, τὸ δὲ οἰκοδόμημα τῆς ἀστικῆς τῶν θηλέων σχολῆς, ὅπερ εὐρίσκειται παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐπὶ τοῦ μνημονευθέντος λόφου, εἶναι στενὸν καὶ πτωχόν. Ἀλλὰ ταχίως καὶ τοῦτο θὰ ἀποκτήσῃ ὅμοιον τῷ τῶν ἀρρέων διότι ἤδη παρὰ τὸ τῶν ἀρρέων αἶθρον ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τιθιμένα τὰ θεμέλια ἀνταξίως τῆς φιλομοσύνης ταύτης πόλεως οἰκοδομημάτων τῆς θηλείας νιότητος. Ἰσως μὲν δὲν θὰ ἦτο καλὸν οὐδὲ παιδαγωγικὸν ἐν σμαρτῷ χώρῳ νὰ συναρροῦνται δισχιλίοι περὶ τοῦ μαθητῆ καὶ μαθητρίαι (διότι δὲν εἶναι ἀμφιβολία ὅτι βραδύτερον θὰ αὐξηθῇ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, ἀπ' οὗ μάλιστα ἢ ἀξία τῶν γραμμάτων καὶ τῆς παιδείας κατανοηθῇ), ὅσον καὶ εἰ εἶναι κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων τὰ σχολεῖα ταῦτα· ἀλλ' ὅτι ἵγνιν ἵγνιν καὶ ὁ ξένος δὲν δύναται νὰ κατανοήσῃ τὰς ἐπιτοίχας ἀνάγκας, ἐγὼ δὲ ὁ φίλος νὰ προστίθω δύο ἐπὶ λέξεις ὁμολογῶ περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐκτίσθη τὸ νῦν οἰκοδόμημα.

Ὁ ἀναγνώστης μου, ὅστις ἀγνοεῖ πῶς ἐκτίσθη ἡ λαμπρὰ αὕτη Ἀναξαγόρειος Σχολή, ὁ φίλος νὰ μάθῃ τίνα εὐγενὴ συμπεριφορὰν ἀπείδειξεν αἱ γυναῖκες τῶν Βρυουλῶν. Ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχον χρήματα πρὸς ἱδρυσιν αὐτῆς, αὐταὶ προσήνεγκαν τὰ κοσμήματα των, ἵνα ἐνεχυρασθῶσι πρὸς ἐξουσίαν δανείου· ὅτι δὲ ἀπειθῶσαν τὰ δανεισθέντα, τότε ἀπειθῶσαν καὶ εἰς τὰς διανοίας τὰ κοσμήματα αὐτῶν. Ἀπὸν λοιπὸν ἀναμνηστέον τὸ ἀνεγνώστης τῶν Ρωσίων ἐκείνων διανοῶν, αἵτινες τῇ 242 π. χ. προσήνεγκαν τὰ κοσμήματα των πρὸς ἐξουσίαν τοῦ στόλου ἐκείνου, δι' οὗ ὁ Λουδοβίκος Κ' ἔλαβεν κατενεχθέντες παρὰ τὰς Καρχηδονιακὰς παρὰ τὰς Αἰγύπτους τῇ 241 π. χ., καὶ τῶν ὁμοίων ταύτης Ἀγγλίων διανοῶν, αἵτινες τῇ 1642 Μ. Χ. ὁμοίως προσήνεγκαν τὰ κοσμήματα των πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ στρατοῦ τοῦ Κοινοβουλίου, ὅστις ἠγωνίζετο κατὰ τοῦ Καρόλου τοῦ Αἰσ, ὡς διηγέται ὁ Μακκάλις ἐν τῇ περιήρᾳ ιστορίᾳ του.

Θά μοι ἐπιτρέψωσι ὅμως οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης μίαν καὶ μόνην παρατήρησιν. Δὲν θὰ ἦτο φρονιμώτερον, ἀπ' οὗ ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν δύναται νὰ ἱδρῶσι σχολὴν τινα ἐπαγγελματικὴν, χρησίμην καὶ πρόσφορον εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου των, οἷον γεωργικὴν, ἀπ' οὗ ὁ τόπος των εἶναι κατ' ἐξοχὴν γεωργικός, ἀντὶ τῶν δύο γυμνασιακῶν τάξεων, νὰ καταστήσωσι τὴν σχολὴν των ἀληθῆ, ὁμοίωθ' ἐκτατάξιον ἀστικῆς σχολῆς, ἐπιτηδείαν νὰ μορφώσῃ αὐτοὺς παρασκευασμένους νὰ μεταδῶσιν εὐθὺς καὶ πρακτικῶς τοῦ βιοτικοῦ ἀγώνος, ἀνὶ ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν, καὶ προσθεσάντις τῆς δύο τάξεως εἰς τὸ Παρθενωγενεῖον των, ν' ἀποτελέσωσι τιλίαν κορασιακὴν ἀστικὴν Σχολὴν ἀπὸ ἑλληλαγμένην ὁμοίως τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ παρασκευάζουσιν καὶ τὸ ἕτερον ἡμῶν φύλον εὐθὺς καὶ διὰ τῶν καταλλήλων γνώσεων καὶ διὰ τῶν τεχνικῶν δεξιότητων εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον; Ἀς ὡσιβῶμαι (δὲν λέγω ἐγὼ τοῦτο, ἀλλ' εἰς τῶν ζώντων κοραίων παιδαγωγὴν τῆς Γερμανίας, ὁ σοφὸς Willmann ἐν τῇ Προλόγῳ τῶν Παιδαγωγικῶν του Λόγων τῶν πραγματισμῶν περὶ τῆς διὰ τῆς διδασκαλίας ὁφειλόμενης πνευματικῆς ἐνεργείας), ὅτι ἡ ἀστικὴ σχολή, ἥτις φαίνεται ἐφ' ὅσον ἐπίστατον τῆς Γερμανίας, εἶναι πρεῖον τῶν γνησίων ἑλληνικῶν χρόνων, ὅτι γενικὴν μόρφωσιν, σωματικὴν τὴν καὶ πνευματικὴν, ἐκπνέουσι οἱ νέοι διότι βραδύτερον ἐγεννήθησαν αἱ ρητορικαὶ καὶ φιλοσοφικαὶ Σχολαί. Ἀς ὡσιβῶμαι καὶ οὗτοι καὶ πάντες οἱ τὰς γραμμάς ταύτας ἀναγινώσκοντες ὅτι κτῶμενοι ἐκτατάξιους, ἵνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἔχουσας, τὴν πολυμερῆ σωματικὴν τὴν καὶ πνευματικὴν μόρφωσιν αὐτοῦ τῆς ἀναμειβῆς κλαστονῶν γλώσσων (ἢ εἰς

αὐτὰ εἰσαγωγὴ μὲς ξένης γλώσσας, ἥς μέλειται ἕκαστος τόπος ἀνάγκη, δὲν ἀπαγορεύεται, διότι σήμερον μεταβλήθησαν αἱ συνθήκαι τοῦ βίου) ἀστικὰς τῶν τε ἀρρέων καὶ τῶν θηλέων σχολῶν ἀναλαμβάνουσι τὸν γνησίως ἀρχαίων ἑλληνικῶν στολισμὸν καὶ ἀρίστα παρασκευάζονται ὅμα εἰς τὸν βιοτικὸν ἀγῶνα.

ΑΝΑΣΤ. Ι. ΖΑΚΑΣ

ANAT. L. ZAKAI

